

De affaire-Oss

Door dr. J.P.E.G. Smeets

Reeks artikelen over de geschiedenis van het Wapen, deel XII

De confrontatie die volgde naar aanleiding van het Rijkspolitiebesluit kwam het meest tot uitdrukking in wat de Nederlandse geschiedenis is ingegaan als de affaire-Oss. Het Noord-Brabantse Oss had van oudsher al een bedenkelijke reputatie met betrekking tot criminaliteit. In 1893 hadden criminelen uit Oss het aangedurfd om wachtmeester Hoekman, brigadecommandant van de Marechaussee in Oss, dood te schieten en geprobeerd hem twee weken later weer op te graven.

Aan het begin van de jaren dertig van de twintigste eeuw was het in Oss weer prijs. Tal van overvallen en roofmoorden vonden plaats en de politie kreeg er weinig greep op. Voor een deel was dat te wijten aan het feit dat er in Oss drie korpsen actief waren. Naast de Koninklijke Marechaussee waren dat de gemeentepolitie van Oss en de Rijksveldwacht. Van een geoliede samenwerking was geen sprake. Om hier een eind aan te maken beval de procureur-generaal in Den Bosch dat de brigadecommandant van de Koninklijke Marechaussee A. Mintjes in alle opsporingsonderzoeken de leiding zou hebben.

Op 28 juni 1935 is Koningin Wilhelmina naar Oss gekomen om de brigade te huldigen vanwege hun vangst van criminelen. Vooraan links opperwachtmeester A.R. Mintjes en rechts van hem wachtmeester C. G. de Gier (foto Marechausseemuseum).

In de tweede helft van 1934 wist de politie een groot aantal misdrijven op te lossen. In 1935 huldigde Koningin Wilhelmina een aantal leden van de brigade Oss. Rijksveldwachters en politieagenten van de Osse gemeentepolitie kwamen niet aan bod wat tot jaloezie en kwaadsprekerij leidde. Hoewel dit eenzijdige huldigingbeleid later enigszins werd rechtgezet, waren er toch bij alle korpsen mannen die zich miskend voelden.

In 1937 en 1938 was de brigade Oss weer met allerlei onderzoeken bezig, maar nu betrof het meer de notabelen waaronder een pastoor, een kapelaan en een assuradeur. De aanhouding van de laatste deed lokaal maar ook nationaal veel stof opwaaien. De brigade Oss had volgens de procureur-generaal eigenmachtig gehandeld en was volgen hem 'op hol geslagen'. Uiteindelijk ontnam de rooms-katholieke minister van Justitie de brigade haar opsporingsbevoegdheid en werden alle leden gedwongen overgeplaatst. Dit schijnbaar kleine voorval deed Nederland op zijn voegen schudden. De kranten vielen over elkaar heen als het om Oss ging. In snel tempo tekende zich een conflict af tussen het noorden en het zuiden van het land, katholieken contra protestanten. Verder spon de Nationaal-socialistische Beweging garen bij het conflict door fel tegen de rooms-katholieke kerk tekeer te gaan.

De marechaussees waren ondertussen hun recht gaan zoeken voor het Ambtenarengerecht. Hoewel zij in het ongelijk werden gesteld, was daar de zaak voor de minister van Justitie helemaal niet afgedaan. De Tweede Kamer had aange-

drongen op de instelling van een commissie die het handelen van de minister onder de loep moest nemen. De conclusie was vernietigend. De minister had veel te impulsief gehandeld en de brigadeleden onrecht aangedaan. De affaire-Oss vormde samen met de strijd om het rijkspolitievraagstuk de tweede Pyrrus-overwinning van Justitie.

In 1939 viel het kabinet en was er hoegenaamd niets bereikt op het vlak van een reorganisatie van de rijkspolitie. De Koninklijke Marechaussee wist zich gesteund door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Oorlog en vooral het protestantse volksdeel en de Nederlandse nationaal-socialisten. Eigenlijk waren er alleen maar verliezers in dit politiestel dat bijna honderd jaar daarvoor was begonnen. Een aantal leden van de brigade Oss voelden zich verongelikt en kozen aan het begin van de oorlog voor de Nationaal-socialistische beweging. Na de oorlog betaalden zij met hun ontslag een hoge prijs voor hun lidmaatschap van een landsverraderlijke organisatie.

In mei 1940 bezat Nederland dus een hopeloos verdeeld politieapparaat. De strijdende partijen waren volledig ingegraven en van enige beweging kon helemaal geen sprake meer zijn. Alles leek erop dat dit tot in lengte van dagen zou voortduren. Niemand in Nederland had toen kunnen vermoeden dat een Duitse SS-generaal kort daarna het Nederlandse politiebestel zou centraliseren. Dat deze door de Duitsers opgelegde hervorming na de Tweede Wereldoorlog niet zou standhouden was echter al snel duidelijk.

Koningin Wilhelmina decoreert persoonlijk opperwachtmeester Mintjes. Naast hem staat De Gier (foto Marechausseemuseum).

